

Götterdämmerung in de bioscoop

Door Peter Franken

De nieuwe *Ring* in Bayreuth in de enscenering van Valentin Schwarz werd ‘geshmiedet’ met de première van *Götterdämmerung* in de bioscoop van Voorschoten. De eerste drie ‘Ring’-avonden hadden we het met alleen geluid moeten doen, nu was er een complete uitvoering in de bioscoop te

zien. Uniek in Nederland dat het kleine Filmtheater Voorschoten de apotheose van de inmiddels al zeer omstreden productie van Schwarz vertoonde. Een groot compliment voor het vrijwilligersteam in Voorschoten dat dit heeft weten te realiseren.

Schrijven over *Götterdämmerung* zonder voort te borduren op hetgeen zoal in de voorafgaande werken aan de orde kwam, is niet erg zinvol. Het verhaal is bekend, waar het om gaat is welke benadering Valentin Schwarz heeft gekozen. En die bleek nogal af te wijken van wat zelfs doorgewinterde Wagnerianen, gepokt en gemazeld in het regietheater, inmiddels wel gewend zijn.

Familiedrama

Schwarz behandelt de *Ring* als een familiedrama, niet meer en zeker niet minder. Hij wekt de suggestie dat Alberich en Wotan tweelingbroers zijn. Nog voor de geboorte heeft Alberich zijn broer een schop gegeven waardoor die blind aan één oog is geboren. Wotan heeft het vervolgens gemaakt in het leven, we zien hem als hoofd van een miljardairsclan. Alberich heeft het niet zo ver kunnen schoppen in het leven maar pakt zijn kans door ‘het Rijngoud’ te stelen. Dat wordt hier voorgesteld door een kleine jongen die later in *Siegfried* weer opduikt als man die kennelijk al die tijd door Fafner is bewaakt. Enig moreel besef is de Wotan clan vreemd. Nadrukkelijk wordt gesuggereerd dat niet Siegmund, maar Wotan de vader van Siegfried is. Sieglinde is al zwanger voordat haar tweelingbroer op de stoep staat. En Wotans opmerkelijk vrije gedrag naar zijn dochter bevestigt deze incest in de eerste graad nog eens.

Kinderen als goud

Het ‘goud’ verandert na het smeden door Alberich in een kinderschaar, allemaal meisjes die klaargestoomd worden voor een huwelijk in de hoogste kringen, die van rijke proletariërs. Later zien we ze terug als Walküren in een kliniek voor cosmetische ingrepen. Sieglinde is reeds van Siegfried bevallen voor ze door Brünnhilde wordt gered en Wotan lijkt deze Walküre in meer dan één opzicht als zijn favoriete dochter te beschouwen. Grane is geen paard, maar Brünnhildes beste vriend, haar trouwe begeleider. En met deze summiere voorkennis kunnen we ons vervolgens een beeld vormen van de afloop van deze familiegeschiedenis.

Siegfried en Brünnhilde wonen bij aanvang van het slotdeel al geruime tijd in een eenvoudige burgerlijk ingerichte woning, Ikea style. Ze hebben een dochtertje, een kind van een jaar of negen dat de gehele avond als figurant op het toneel zal blijven. Dat meisje levert een fenomenale acteeprestatie, laat dat vooral even gezegd zijn. In deze *Ring* zijn de symbolen vervangen door mensen: het Rijngoud, de Ring, het paard Grane. Het is een Netflix serie geworden over obsceen rijke families die de nodige lijken in de kast hebben liggen en zich vooral zorgen maken over erfopvolging. Ook de Gibichungen worden zo getoond: rijke proletariërs in een design-woning met een familiehoofd dat ze niet allemaal op een rijtje heeft. Zal wel het gevolg zijn van incestueuze relaties, net als bij de Wotans.

Nu het goud ofwel de Ring van een kleine jongen in *Das Rheingold* is uitgegroeid tot een jongeman die bij Fafner in huis woonde, om een oogje in het zeil te houden, is het de vraag hoe verder. Schwarz laat hem terugkeren als Hagen, herkenbaar aan zijn goudgele shirt en blauwe broek. Hij is de derde die

zo gekleed is dus dat kan niet missen. Daarmee mist Schwarz een Ring in zijn verhaal, niet dat hij daarvan wakker zal hebben gelegen, maar het komt wel goed uit als dit object niet geheel en al verwordt tot een abstractie. Die rol wordt nu overgenomen door dat kleine meisje en als Siegfried de benen neemt als gevolg van de 'seven year itch' blijft zij bij mama Brünnhilde achter als 'Siegfrieds Liebespfand'. Zoals wel vaker in een disfunctionerend gezin heeft ze last van nachtmerries, in haar geval zijn dat afstotelijke vrouwen: de Nornen.

Ring zit regisseur in de weg

Als de 'onprettig gestoorde' Gunther ten tonele verschijnt bindt hij haar aan een stoel vast en mag ze toekijken hoe hij haar moeder een paar keer tegen de muur kwakt en vervolgens verkracht. Vervolgens wordt ze meegenomen naar Gibich: de Ring is gearriveerd en herenigd met het 'goud' in de persoon van Hagen.

Gunther (Michael Kupfer-Radecky) en het koor van de Bayreuther Festspiele (©Bayreuther Festspiele/Enrico Nawrath)

Nu de Ring voor het grijpen is weet niemand wat er mee te doen. In de voorlaatste scène laten de Rijn dochters haar gewoon achter waarna ze de geest lijkt te geven. Hier blijkt duidelijk dat het hele Ring gedoe de regie alleen maar in de weg heeft gezeten. Aan de andere kant had dit het begin kunnen zijn van een vervolg op deze vierdelige pilot. Een langlopende serie over puissant rijke proletariërs waarbij dit meisje de door allen begeerde erfgename is die voor vele nieuwe verwickelingen gaat zorgen als ze opgroeit. Een hint in die richting geeft Schwarz door aan het einde filmbeelden te tonen van een ongeboren tweeling, vergelijkbaar met wat bij aanvang in *Das Rheingold* te zien was. Wellicht heeft Wotan nu ook zijn kleindochter bezwangerd om de clan te behoeden voor vers bloed van buiten.

Van Wagners *Ring* heeft Schwarz niet meer behouden dan de tekst die voorspelbaar in sommige situaties tamelijk irrelevant overkomt. Om de aandacht vast te houden werkt hij zowel met charmante als afstotelijke details. Brünnhilde die lopend probeert extra suiker in Waltrautes koffie te doen, morst en dat vervolgens gaat opvegen terwijl haar zuster rustig doorzingt. Er wordt sowieso geen aandacht besteed aan wat ze te vertellen heeft. En later het personage Grane dat in Gibich als kofferdrager van Siegfried arriveert en korte tijd later als bloedend karkas op een karretje ten tonele wordt gevoerd. Aan het einde krijgt Brünnhilde van Gunther zijn hoofd in een plastic zak aangereikt dat ze vervolgens liefkoost als ware het een scène uit *Salome*.

Boe's voor regie

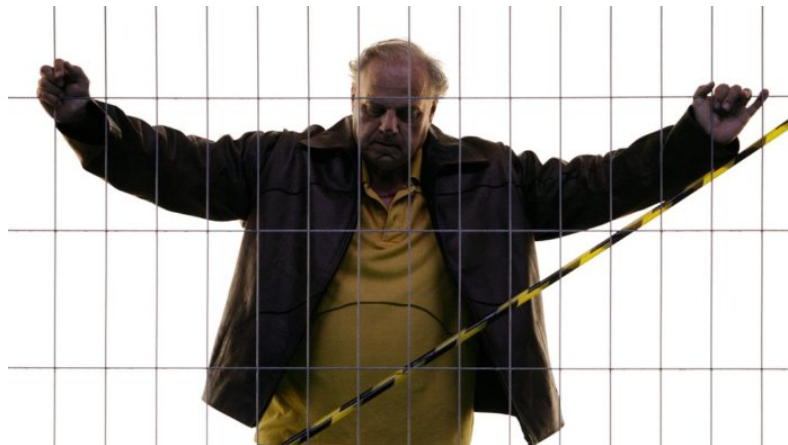
De storm aan boegeroep na afloop was overweldigend en dat gold natuurlijk vooral Schwarz. Punt is dat de prestaties van met name decorontwerper Andrea Cozzi en kostuumontwerper Andi Besuch van grote klasse zijn. Ze hebben de ideeën van Schwarz uitstekend weten te verbeelden. Maar het is en blijft de Netflix *Ring* van Valentin Schwarz en daar wordt het gehele team op afgerekend.

Voor de muzikale component toonde het publiek veel waardering na afloop van de première. Het fenomenaal spelende orkest werd luid toegejuicht al kreeg dirigent Cornelius Meister wel de nodige boe's te horen. De synchronie tussen orkest en zangers liet inderdaad wel eens te wensen over en hij nam soms een korte reset-pauze, hinderlijk lang voorafgaand aan het inzetten van het verlossingsmotief. Maar goed, de man heeft kort voor de première het stokje moeten overnemen van Pietari Inkinen die wegens een coronabesmetting moest afzeggen. Het nodige krediet mag Meister dus wel gegund worden.

Zangers

Wie ook niet op algehele waardering kon rekenen was Irène Theorin. Ze kwam inderdaad op meerdere momenten het nodige tekort en moest dat met extra inzet zien te compenseren. Maar luidruchtig enthousiasme kan ook leiden tot onbeheerst gegil en dat was helaas te vaak het geval. In de tweede akte was ze op haar best al liep het niveau tegen het einde snel terug. De slotscène was van een zeer aanvaardbaar niveau. Toch heb ik mijn twijfels over de wijsheid van het besluit om haar te casten. Al zal het tweejarige uitstel hier een rol hebben gespeeld, de contracten voor de *Ring* in 2020 zijn al zo'n vier jaar geleden opgesteld.

Michael Kupfer-Radecky stal regelmatig de show als ronddansende 'psycho' die als zanger een luxe bezetting bleek voor de rol van Gunther. Een staaltje van zijn kunnen had hij al ten beste kunnen geven toen hij in de derde akte van de *Walküre* moest inspringen voor de geblesseerde Tomasz Konieczny en ook nu wist hij veel aandacht weg te nemen bij zijn collega's. Naast hem kwam zusje Guttrune niet zo uit de verf, een 'it-girl' die nog steeds niet aan de man was gebracht en eigenlijk niet veel van de lomperik Siegfried moest hebben. Elisabeth Teige maakte het beste van haar kleine rol.

Albert Dohmen (Wotan) ©Bayreuther Festspiele/Enrico Nawrath

Albert Dohmen doorloopt inmiddels de gehele reeks aan grote *Ring* rollen: Wotan, Alberich en nu Hagen. Hij speelt ingehouden met nauwelijks verholen minachting voor alles om hem heen en weet zich uiteindelijk ook geen raad met zijn eigen rol in het geheel. Wat moet hij nu aanvangen met dat Ring meisje? De regels die Dohmen tegen het einde zingt zijn overbodig en irrelevant. Hij had zich maar beter uit de voeten kunnen maken, net als Gunther en Guttrune. Qua zang was hij de beste man van het veld, veel volume, zeer verstaanbaar en loepzuiver. Deze Hagen is 'the whole package'.

Last minute Siegfried

Stephen Gould moest kort voor de première afzeggen wegens ziekte, een plaag die deze *Ring* blijft beheersen. Na al vier verschillende Wotans die stonden aangekondigd nu ook een extra Siegfried in de persoon van de ijlings opgeroepen Clay Hilley.

Deze tenor zong de rol eerder als bij Deutsche Oper Berlin in de encensering van Herheim en hij wist de rol zowaar ook heel goed scenisch over te nemen. 'De regie was direct na zijn aankomst de vorige avond een tijdje met hem bezig geweest', zo meldde de spreker die vooraf ten tonele verscheen. Hilley was een uitstekende Siegfried en redde de voorstelling zoals dat heet.

Mooi optreden van Christa Mayer als Waltraute, heel behoorlijke zang van de Nornen (in Gothic uitmontering) en de Rijndochters (oud geworden en in gescheurde kleren). Olafur Sigurdarson gaf als Alberich ook nog even acte de présence.

Muzikaal kan het nog beter worden als de verbinding tussen orkest en zangers ingeslepen raakt. Aan deze Netflix regie valt echter niets meer te depanneren. Daar zitten ze in Bayreuth nog wel even aan vast.